

Sisällys

Lyhenteet	XVII
I Hyvän hallinnon oikeudelliset perusteet	1
1 Perusoikeus hyvään hallintoon	1
1.1 Menettelylliset perusoikeudet	1
1.2 Hyvän hallinnon takeet	2
1.3 Hyvän hallinnon merkitys perusoikeutena	4
1.4 Hyvän hallinnon vaatimukset viranomaiskoneiston ulkopuolella	6
2 Hallintolain keskeinen sisältö	8
2.1 Hyvän hallinnon perusteet	8
2.2 Menettely hallintoasian käsittelyssä	10
2.3 Mitä hallintolaissa ei säännellä?	11
3 Eurooppaoikeuden vaikutus hallintomenettelyyn	12
3.1 Eurooppalainen hyvä hallinto	12
3.2 Perusoikeus hyvään hallintoon EU-oikeudessa	12
3.3 Euroopan neuvoston määrittelemä menettelyoikeus	23
4 Hallintolain suhde muuhun lainsäädäntöön	24
4.1 Hallintolain suhde aineelliseen lainsäädäntöön	24
4.2 Hallintolain suhde muihin menettelyä koskeviin säännöksiin	25
4.3 Hallintolaki ja EU-oikeuden menettelynormit	29
II Hallintolain soveltamisala	35
1 Soveltamisalan perusteet	35
1.1 Velvollisuudet ja oikeudet hallintoasian käsittelyssä	35
1.2 Hallintolain kohde ja soveltajat	36

2	Hallintolain asiallinen soveltamisala	36
2.1	Hallintolaki ja hallinnon toimintamuodot	36
2.2	Hallintoasiat, joiden käsittelyssä sovelletaan hallintolakia	38
2.3	Hallintolain soveltaminen hallintosopimuksiin	46
2.4	Hallintolain soveltamisalan rajoitukset	50
3	Hallintolain organisatorinen soveltamisala	54
3.1	Viranomaiset	55
3.2	Julkista hallintotehtävää hoitavat yksityiset	60
3.3	Hyvän hallinnon perusteet eurooppalaisessa hallinnossa	64
3.4	Hallintolain soveltamisen ulkopuolelle jäävä toiminta	65
III	Oikeusperiaatteet hallintoasian käsittelyssä	69
1	Tavoitteena hyvä hallinto ja oikeusturva hallintoasioissa	69
1.1	Miksi hyvää hallintoa tavoitellaan?	69
1.2	Hyvän hallinnon merkityksiä	70
1.3	Oikeusturva ja asianmukainen menettely	73
1.4	Hallintotoiminnan arvot	75
2	Hallinnon lainalaisuus ja lakisidonnaisuus	76
2.1	Hallinnon lainalaisuuden periaate	76
2.2	Hallinnon lakisidonnaisuuden periaate	80
3	Julkisuusperiaate	86
3.1	Julkisuusperiaatteen merkitys ja tehtävät	86
3.2	Julkisuusolettama hallinnossa	87
3.3	Julkisuusperiaatteen kohde	88
3.4	Julkisuusperiaatteen toteuttamismuodot	89
4	Hallinnon oikeusperiaatteet (HL 6 §)	89
4.1	Yhdenvertaisuusperiaate	92
4.2	Tarkoitussidonnaisuuden periaate	99
4.3	Puolueettomuusperiaate	102
4.4	Suhteellisuusperiaate	104
4.5	Luottamuksensuojaperiaate	108
5	Hallinnon palveluperiaate	114
5.1	Viranomaispalvelut ja hallinnon asiakkaat	114
5.2	Asiakasnäkökulma ja tuloksellisuus	115

6	Hyvän hallinnon turvaaminen	118
6.1	Hallintokoneiston sisäinen valvonta	118
6.2	Yleinen laillisuusvalvonta	119
6.3	Valvonta EU-asioissa	121
7	Vastuu hyvän hallinnon toteuttamisesta	122
7.1	Velvollisuus toteuttaa hyvää hallintoa	122
7.2	Virkavastuu	123
IV	Hallintoasian vireillepano ja käsittely viranomaisessa	125
1	Hallintoasian vireillepano viranomaisessa	125
1.1	Vireillepanijat	125
1.2	Vireillepanotavat	126
1.3	Vireillepanon muodolliset vaatimukset	128
1.4	Vireillepanon sisällölliset vaatimukset	130
1.5	Vireillepanon toteuttaminen	132
2	Määräajat hallintoasian vireillepanossa ja käsittelyssä	134
2.1	Vireillepanon määräaika	134
2.2	Asian selvittämiseen liittyvät määräajat	137
2.3	Asian käsittelyaikaa koskevat määräajat	137
2.4	Menetetyn määräajan palauttaminen	137
3	Asiakirjan siirtäminen toimivaltaiselle viranomaiselle	138
3.1	Siirtämisen edellytykset	138
3.2	Siirron toteuttaminen	139
4	Asiakirjan täydentäminen	141
4.1	Oma-aloitteinen täydentäminen	141
4.2	Tilaisuuden varaaminen täydentämiseen	142
5	Hallintoasian vireilletulo ja vireilletulon oikeusvaikutukset	144
5.1	Vireilletulon ajankohta	144
5.2	Asioiden käsittelyjärjestys	147
5.3	Vireilletulon oikeusvaikutukset	148
5.4	Hallintoasian vireilläolon päättyminen	149
6	Hallintoasian käsittelytavat	150
6.1	Kirjallinen käsittely	150
6.2	Sähköinen käsittely	150

6.3	Suullinen käsittely	151
6.4	Hallintosopimuksen käsittely	153
6.5	Hallintoasian käsittely tosiasiallisessa hallintotoiminnassa	155
7	Asianosainen hallintoasian käsittelyssä	155
7.1	Mitä asianosaisasema merkitsee?	155
7.2	Asianosaiskelpoisuus	157
7.3	Asianosaisseuraanto	157
7.4	Asianosaisaseman määräytyminen	158
7.5	Osalliset ja intressentit hallintomenettelyssä	163
8	Puhevallan käyttäminen asian käsittelyssä	164
8.1	Hallintomenettelykelpoisuus	164
8.2	Asiavaltuus puhevallan käyttämiseen	164
8.3	Asiamies ja avustaja	165
8.4	Vajaavaltaisen puhevallan käyttäminen	166
8.5	Edunvalvojan oikeus käyttää puhevaltaa	167
8.6	Oikeushenkilön puhevallan käyttäminen	167
9	Kulut ja maksut hallintoasian käsittelyssä	168
9.1	Hyvän hallinnon perusteiden toteuttaminen	168
9.2	Hallintomenettelyn maksullisuus	169
9.3	Vastuu hallintoasian käsittelyn aiheuttamista menettelykuluista	169
9.4	Oikeusapu hallintoasian käsittelyssä	170
V	Hallintomenettelyn laatuvaatimukset	171
1	Asianmukainen käsittely ja hyvä palvelu	171
1.1	Käsittelyn asianmukaisuus	171
1.2	Hallinnon hyvä laatu	172
1.3	Oikeusturvan toteuttaminen ja edistäminen	173
2	Käsittelyn tasapuolisuus ja asioiden käsitteleminen yhdessä	173
3	Käsittelyn viivytyksettömyys	177
3.1	Joutuisa käsittely	177
3.2	Joutuisan käsittelyn tehosteet	180
3.3	Arvio käsittelyajasta ja tieto käsittelyn etenemisestä	182

4	Käsittelyn puolueettomuus ja esteellisyyssperusteet	182
4.1	Puolueettomuus ja riippumattomuus asian käsittelyssä	182
4.2	Esteellisyyssperusteet	184
4.3	Esteelliset henkilöt	196
4.4	Esteellisyyden arviointi ja ratkaiseminen	200
4.5	Esteellisyyden vaikutukset	203
4.6	Esteellisyyden ennakkorajoitukset ja karenssi	205
5	Hyvä kielenkäyttö ja käsittelyn kieli	207
5.1	Hyvän kielenkäytön vaatimus	207
5.2	Asian käsittelyssä käytettävä kieli	208
5.3	Tulkitseminen ja kääntäminen	212
6	Viranomaisen neuvontavelvollisuus	214
6.1	Neuvonnan kohde ja sisältö	214
6.2	Neuvonnan antamisen edellytykset	217
6.3	Neuvonnan lainmukaisuus ja asianmukaisuus	218
6.4	Neuvonnan sitovuus	219
7	Käsittelyn julkisuus	221
7.1	Julkinen, kirjallinen ja ei-julkinen käsittely	221
7.2	Hallintoasian julkinen käsittely	223
7.3	Käsiteltävien asiakirjojen julkisuus	225
8	Viranomaisten yhteistyö	225
8.1	Yhteistyövelvoite	225
8.2	Hallinnollinen apu	227
8.3	Virka-apu	228
VI	Asian selvittäminen ja selvittämiskeinot	231
1	Selvittämisvelvollisuus ja selvittämisvastuun jakautuminen	231
1.1	Hallintoasian selvittämisen tavoitteet ja sisältö	231
1.2	Selvittämisvastuun jakautuminen	233
1.3	Viranomaisen huolehtimisvelvollisuus	236
1.4	Asianosaisen selvittämisvelvollisuus	241
1.5	Viranomaisen selvittämisvastuu	244
1.6	Selvitysvelvollisuus EU-oikeudessa	248

2	Viranomaisen selvityspyyntö	250
2.1	Selvityksen kohde ja sisältö	250
2.2	Selvityksen määräaika ja muut ehdot	251
3	Asianosaisen esittämä selvitys	252
3.1	Asianosaisen oikeus esittää selvitystä	252
3.2	Asianosaisen oikeus olla esittämättä selvitystä	253
4	Asianosaisen kuuleminen	256
4.1	Kuulemisen tehtävät	257
4.2	Kuulemisen kohde ja sisältö	258
4.3	Asianosainen kuulemisessa	260
4.4	Kuuleminen menettelynä	261
4.5	Poikkeukset asianosaisen kuulemisesta	265
4.6	Kuulemisen oikeusvaikutukset	268
5	Asianosaisen tiedonsaantioikeus	269
5.1	Asianosaisjulkisuus – sisältö ja tarkoitus	269
5.2	Asianosaisjulkisuuden kohde	270
5.3	Asianosaisjulkisuuden toteuttaminen	274
5.4	Asianosaisen oikeus käyttää tietoa hyväkseen	275
5.5	Asianosaisjulkisuuden rajoitukset	275
5.6	Oikeus saada itseään koskevia tietoja	283
5.7	Oikeus tutustua omiin henkilötietoihin	285
6	Osallistumisen ja vaikuttamisen keinot	287
6.1	Tiedon saamisen ja vaikutusmahdollisuuksien takaaminen	287
6.2	Asian vireilläolosta ilmoittaminen	291
6.3	Mielipiteiden kirjaaminen ja huomioon ottaminen	292
7	Katselmus	293
7.1	Katselmuksen edellytykset	293
7.2	Katselmuksen vireillepano	294
7.3	Katselmuksen toimittaminen	294
8	Tarkastus	296
8.1	Tarkastuksen edellytykset	296
8.2	Tarkastuksen vireillepano	298
8.3	Tarkastuksen tekeminen	299
8.4	Tarkastuskertomus	302
8.5	Tarkastuksen julkisuus	302

9	Suulliset selvityskkeinot	303
9.1	Suullisen vaatimuksen tai selvityksen esittämisen edellytykset	303
9.2	Suullinen selvitysmenettely	305
9.3	Suullinen todistelu	305
VII	Päätöksenteko hallintoasiassa	307
1	Hallintopäätös	307
1.1	Hallintopäätösten erityispiirteitä	307
1.2	Hallintopäätöksen lainvoima, oikeusvoima ja pätevyys	309
2	Päätöksenteon yleiset puitteet	311
2.2	Viranomaisen harkintavalta päätöksenteossa	313
2.3	Harkintavallan väärinkäytön kieltö	316
2.4	Päätöksentekotavat	318
2.5	Päätöksen voimassaoloaika	321
3	Hallintopäätöksen sisältövaatimukset	322
3.1	Päätöksen selvyys	322
3.2	Päätöksen sisältämät tiedot	322
4	Hallintopäätöksen muoto	325
4.1	Kirjallinen hallintopäätös	325
4.2	Sähköinen hallintopäätös	325
4.3	Suullinen hallintopäätös	326
5	Hallintopäätöksen perustelut	327
5.1	Perustelujen tehtävät	327
5.2	Perustelujen sisältö	327
5.3	Poikkeukset perusteluvelvollisuudesta	329
6	Muutoksenhakua koskevat ohjeet päätöksessä	333
6.1	Oikaisuvaatimusohje ja valitusosoitus	334
6.2	Ilmoitus valituskiellosta ja valituskelvottomuudesta	337
7	Päätöksen tiedoksiäntö ja päätöksistä tiedottaminen	338
7.1	Viranomaisen velvollisuus antaa päätös tiedoksi	338
7.2	Tiedoksiäntön oikeudellinen merkitys	339
7.3	Oikeus saada päätös tiedoksi	341
7.4	Tiedoksiäntötavat	343

7.5	Tiedoksiantomenettely	346
7.6	Viranomaisen tiedottaminen	349
8	Hallintopäätöksen täytäntöönpano ja hallintopakko	353
8.1	Hallinnollisen täytäntöönpanon sisältö	353
8.2	Hallintopäätöksen täytäntöönpanokelpoisuus	354
8.3	Hallinnolliset täytäntöönpanokeinot	355
VIII	Julkisuus, tiedonhallinta ja tietosuoja viranomaisten toiminnassa	359
1	Julkisuusperiaate	359
1.1	Julkisuus perusoikeutena	359
1.2	Julkisuuden rajoitukset	360
1.3	Julkisuuden sääntely	360
2	Viranomaisen velvollisuus toteuttaa julkisuutta	361
2.1	Viranomaisen tiedonantovelvollisuus	361
2.2	Julkisuusmyönteinen harkintavallan käyttö	362
3	Viranomaisen asiakirja julkisuuden kohteena	363
3.1	Asiakirjat ja tieto	363
3.2	Viranomaisen asiakirjat	364
4	Valmisteluasiakirjojen julkisuus	369
4.1	Asiakirjan tuleminen julkiseksi	369
4.2	Viranomaiselle tulleet asiakirjat	370
4.3	Viranomaisen laatimat asiakirjat	370
4.4	Viranomaisen harkintavalta	372
5	Oikeus saada tieto asiakirjasta	373
5.1	Mitä asiakirjan julkisuus merkitsee?	373
5.2	Kenellä on oikeus saada tieto asiakirjasta?	374
6	Julkisuuden toteuttaminen	375
6.1	Tiedon pyytäminen	375
6.2	Viranomaisen menettelyvelvollisuudet	377
6.3	Päätöksenteko	378
6.4	Tiedon antamistavat	380
6.5	Maksut tiedon antamisesta	382
6.6	Oikeusturvakeinot	382

7	Viranomaisen tiedonhallintavelvoitteet	384
8	Salassapito	386
8.1	Salassapitovelvollisuuden sisältö	386
8.2	Salassapidon kohteet	388
8.3	Salassapidon perusteet	389
8.3.1	Yksityistä intressiä suojaavat salassapitoperusteet	390
8.3.2	Yleistä intressiä suojaavat salassapitoperusteet	394
8.3.3	Julkisyhteisön omat intressit	397
8.3.4	Yleistä ja yksityistä intressiä suojaavat salassapitoperusteet	398
8.4	Salassapitoperusteiden tulkinta ja soveltaminen	399
8.5	Tiedon antaminen salassa pidettävästä asiakirjasta	403
9	Tietosuojan viranomaisen toiminnassa	404
9.1	Tietosuojan oikeudelliset perusteet	404
9.2	Tietosuoja ja julkisuusperiaate	405
9.3	Henkilötietojen käsittely viranomaisen toiminnassa	406
IX	Oikeusturva, valvonta ja vastuu	411
1	Oikeusturvan takeet hallintoasioissa	411
1.1	Suojaava, korjaava ja menettelyllinen oikeusturva	411
1.2	Oikeusturvakeinot julkisissa palveluissa	414
1.3	Asianmukaisen menettelyn turvaaminen	415
2	Hallintokantelu	417
2.1	Hallintokantelun kohde	417
2.2	Hallintokantelun tekeminen	417
2.3	Hallintokantelun käsittely	418
2.4	Kanteluviranomaisen toimivalta	419
3	Hallintopäätöksen korjaaminen	420
3.1	Asiavirheen korjaaminen	420
3.2	Menettelyvirheen korjaaminen	424
3.3	Uusi selvitys	426
3.4	Kirjoitusvirheen korjaaminen	426
3.5	Korjaamismenettely	427
3.6	Korjaamismenettelyn suhde muutoksenhakuun	430

4	Oikaisuvaatimus muutoksenhakukeinona	432
4.1	Oikaisuvaatimuksen soveltamisala	432
4.2	Oikaisuvaatimusmenettely	435
5	Hallintoasian uudelleenkäsittely	437
6	Hallintopäätöksen muuttaminen tai kumoaminen valituksen perusteella	439
6.1	Muutoksenhakukeinot	439
6.2	Muutoksenhakuoikeuden takeet	439
6.3	Hallintovalitus ja kunnallisvalitus muutoksenhaun perusmuotoina	441
6.4	Oikeus tehdä valitus	443
6.5	Valituksen kohde ja valituskelpoisuus	445
6.6	Valitusmenettely	448
7	Hallintoriitamenettely	450
8	Ylimääräinen muutoksenhaku	451
8.1	Hallintopäätöksen purkaminen	451
8.2	Määräajan palauttaminen	452
	Lähteet	453
	Oikeustapaushakemisto	467
	Asiahakemisto	475